

www.bestdergi.net

Yaygın Eğitim Kapsamında Görsel Sanatların Gücü: OSB Tanılı Yetişkinler İçin Öğretmen Görüşleri

Şenay Baş^{1*}, Damla Çoban²

¹ Trabzon Üniversitesi, 0000-0003-0074-0677

² Trabzon Üniversitesi, 0009-0000-8692-8528

* İrtibat yazar: Şenay Baş (senaybas@trabzon.edu.tr)

Bu makaleye atıf için (To cite this article):

Baş, Ş. & Çoban, D. (2026). Yaygın eğitim kapsamında görsel sanatların gücü: OSB tanılı yetişkinler için öğretmen görüşleri [The power of visual arts in non-formal education: teachers' perspectives on adults diagnosed with autism spectrum disorder (ASD)]. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi)* [Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal)], 10(1), 66-83.

Makale Türü (Paper Type):

Araştırma (Research)

Etik Kurul Adı, Onay Tarihi ve Sayısı (Ethics Committee Name, Approval Date and Number):

Trabzon Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, 04.12.2023, Sayı : E-81614018-000-2300065719.

Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi):

Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi); bilimsel ve hakemli bir dergi olarak yılda iki kez yayınlanmaktadır. Bu dergide; bilim, eğitim, sanat veya teknoloji ile ilgili özgün kuramsal çalışmalar, literatür incelemeleri, araştırma raporları, sosyal konular, kitap incelemeleri ve araştırma makaleleri yayınlanmaktadır. Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin daha önce yayınlanmamış veya yayınlanmak üzere herhangi bir yere gönderilmemiş olması gerekmektedir. Bu makale araştırma, öğretim ve özel çalışma amaçları için kullanılabilir. Makalelerinin içeriğinden sadece yazarlar sorumludur. Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine riayet edilmesi gerekmektedir. Yazarlar, araştırma ve yayın etiğine uydıklarını beyan ederler. Dergi, makalelerin telif hakkına sahiptir. Yayıncı, araştırma materyalinin kullanımı ile ilgili olarak doğrudan veya dolaylı olarak ortaya çıkan herhangi bir kayıp, eylem, talep, işlem, maliyet veya zarardan sorumlu değildir.

Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal):

Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal) is published twice a year as a scientific and refereed and journal. In this journal, original theoretical works, literature reviews, research reports, social issues, psychological issues, curricula, learning environments, book reviews, and research articles related to science, education, art or technology are published. The articles submitted for publication must have not been published before or sent to be published anywhere. This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Authors alone are responsible for the contents of their articles. Copyright regulations must be followed for the ideas and art works used. The authors declare that they adhere to research and publication ethics. The journal owns the copyright of the articles. The publisher shall not be liable for any loss, actions, claims, proceedings, demand, or costs or damages whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with or arising out of the use of the research material.

ISSN: 2630-581X / © Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi) [Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal)].

Bu makale, CC BY-NC-SA lisansı altında açık erişimli bir eserdir. [This is an open access article under the CC BY-NC-SA license.] (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Yaygın Eğitim Kapsamında Görsel Sanatların Gücü: OSB Tanılı Yetişkinler İçin Öğretmen Görüşleri

Makale Bilgisi

Makale Tarihi

Gönderim Tarihi:
17 Temmuz 2025

Kabul Tarihi:
29 Kasım 2025

Anahtar Kelimeler

Otizm spektrum
bozukluğu (OSB)
Sanat eğitimi
Görsel sanatlar eğitimi
Özel eğitim
Yaygın eğitim

Öz

Bu çalışma, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanılı bireylerin görsel sanatlar yoluyla eğitim süreçlerine odaklanmakta ve öğretmen görüşleri doğrultusunda bu bireylerin sanatsal gelişimi ile sosyal becerilerindeki değişimi değerlendirmektedir. OSB'nin giderek artan yaygınlığı, özel eğitim ihtiyacını gündeme getirmiştir. Özellikle görsel sanatlar eğitimi, OSB tanılı bireylerin hem ifade becerilerini geliştirme hem de sosyal uyumlarını destekleme potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda araştırma, Trabzon ilinde bir Halk Eğitim Merkezinde görev yapan görsel sanatlar öğretmenleriyle yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular, öğrencilerin büyük bir kısmının sanatsal etkinliklere ilgisinin düşük olduğunu, ancak uygun yönlendirmelerle bazı bireylerde iletişim becerilerinin geliştiğini göstermiştir. Öğrencilerin sanata katılımında kriz anlarının olumsuz etkileri gözlemlenmiş; buna karşın bazı bireylerin grup çalışmalarıyla iş birliği ve etkileşim becerilerinde ilerleme kaydedilmiştir. Araştırma, mevcut müfredatın gözden geçirilmesi, öğretmen eğitimlerinin çeşitlendirilmesi ve görsel sanatlar eğitiminin daha sistematik şekilde yapılandırılması gerektiğine işaret etmektedir. Ayrıca, erken yaşta başlayan sanat eğitiminin OSB tanılı bireyler üzerindeki olumlu etkilerinin daha kalıcı olduğu görüşü öne çıkmaktadır.

The Power of Visual Arts in Non-Formal Education: Teachers' Perspectives on Adults Diagnosed with Autism Spectrum Disorder (ASD)

Article Info

Article History

Received:
17 July 2025

Accepted:
29 November 2025

Key words

Autism spectrum
disorder (ASD)
Art education
Visual arts education
Special education
Non-formal education

Abstract

Spectrum Disorder (ASD) through visual arts and evaluates changes in their artistic development and social skills based on teachers' perspectives. The increasing prevalence of ASD has brought the need for special education to the forefront. In particular, visual arts education holds significant potential in enhancing self-expression and supporting social integration among individuals with ASD. In this context, the research is grounded in interviews conducted with visual arts teachers working at a Public Education Center in the province of Trabzon, Türkiye. The findings of the study reveal that most students exhibit low interest in artistic activities; however, with appropriate guidance, some individuals demonstrate improvements in communication skills. Crisis moments were observed to negatively impact participation in artistic practices, while progress was noted in cooperation and interaction skills through group work among certain individuals. The research suggests that the current curriculum should be revised, teacher training programs diversified, and visual arts education more systematically structured. Furthermore, it emphasizes that the positive effects of early visual arts education on individuals with ASD tend to be more lasting and impactful.

Giriş

OSB, yaşamın ilk üç yılında ortaya çıkan ve beyin işlevlerini etkileyen karmaşık bir nörolojik bozukluktur. İletişim, davranış ve sosyal etkileşim alanlarında gecikme ve sapmalarla kendini gösterir (Bashir, Bashir, Lone & Ahmad, 2014). Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanılı bireyler, ortak bazı özelliklere sahip olsalar da her biri kendine özgüdür ve bireysel farklılıkları dikkate alınarak desteklenmelidir.

OSB'nin küresel düzeydeki yaygınlığı giderek artmakta, Türkiye'de de bu alanda araştırmalar yapılmakta ancak güncel ve güvenilir istatistiklerin eksikliği dikkat çekmektedir (Karpat, 2011). Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi'ne (CDC) göre, her 54 çocuktan biri OSB tanısı almakta ve bu durum erkek çocuklarda 3 ila 4 kat daha sık görülmektedir. Otizmin görülme sıklığı, diyabet, kanser ve AIDS gibi hastalıklarla karşılaştırıldığında ciddi bir artış göstermektedir (Sağlık Bakanlığı, 2018). Türkiye'de Otizm Platformu'nun tahminlerine göre 0-14 yaş aralığında yaklaşık 550.000 otizmlili birey ve 150.000 otizmlili çocuk bulunmaktadır (Tuğan, 2018). Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre, zorunlu eğitim çağındaki 16.837 çocuğa OSB tanısı konulmuştur (MEB, 2018). Sağlık Net kayıtlarında ise OSB tanısı alan kişi sayısı 107.834'tür; bunların 82.079'u erkek, 25.755'i kadındır (Sağlık Bakanlığı, 2018).

Toplumsal bir parçası olan bu bireyler, korunması ve desteklenmesi gereken bireylerdir (Kızılkaya & Aksoy, 2022). Bu gelişim sürecinde en önemli çevresel faktör ailelerdir. Aile, çocuğun gelişiminde belirleyici bir role sahiptir. Ancak özel gereksinimli bir çocuk sahibi olmak, ebeveynlerde şok, inkâr, üzüntü, kaygı ve depresyon gibi duygusal tepkilere yol açabilmektedir. OSB tanısı alan çocukların ebeveynleri, diğer ailelere kıyasla daha yoğun kaygı yaşamakta ve çocuklarının eğitimi ile aile yaşamları üzerindeki etkileri konusunda belirsizlik hissi yaşamaktadır (Üstüner, 2009).

Bu kapsamda, Türkiye'de OSB tanılı bireylerin eğitimi, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Otizmlili Çocukların Eğitim Projesi (OÇEP) doğrultusunda yürütülmektedir. OÇEP, özel eğitim gereksinimi olan bireylerin farklı kurumlarda eğitim almalarını amaçlamaktadır. Bununla birlikte, yaygın eğitim kurumları da OSB tanılı bireylerin yaşam kalitesini artırmak ve topluma uyumlarını desteklemek açısından önemli roller üstlenmektedir. Bu süreçte eğitimin bireysel ihtiyaçlara uygun, süreklilik içeren ve destekleyici bir yapıda olması büyük önem taşımaktadır. Sanat eğitimi, bu bağlamda hem iletişim hem de özgüven gelişimi açısından önemli bir araçtır. Canlı renkler ve çeşitli görsel materyallerin kullanıldığı resim dersleri, çocukların ifade becerilerini güçlendirmekte ve öğrenme süreçlerini olumlu yönde etkilemektedir.

OSB Tanılı Yetişkin Bireylerde Yaygın Eğitim

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanılı bireylerin sosyal yaşama katılımlarını desteklemek ve yaşam kalitelerini artırmak amacıyla yaygın eğitim önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda çeşitli kamu kurumları ve yerel yönetimler tarafından sunulan yaygın eğitim hizmetleri, OSB tanılı bireylerin ihtiyaçlarına yönelik eğitim olanakları sunmaktadır.

Halk Eğitimi Merkezleri

Türkiye’de yaygın eğitimin en temel kurumları Halk Eğitim Merkezleridir. Bu merkezlerde okuma-yazma, mesleki ve sosyo-kültürel kurslar olmak üzere üç ana grupta eğitim faaliyetleri yürütülmektedir. Halk eğitimi; kitle eğitimi, toplum eğitimi, yetişkin eğitimi ve sosyal pedagoji gibi kavramlar kapsamında, örgün eğitim dışında kalan bireyler için sistematik ve organize bir eğitim süreci sunmaktadır (Geray, 1978). Temel görevleri eksik giderici ve tamamlayıcı eğitim, meslek ve sanat eğitimi, toplum eğitimi, genel kültür eğitimi ve siyasal katılım eğitimidir. Milli Eğitim Bakanlığı (2018) verilerine göre, Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde OSB’li bireyler için düzenlenen 206 kurs programı mevzuata uygun şekilde güncellenerek uygulamaya hazırlanmaktadır.

Mesleki Eğitim Merkezleri

OSB tanılı bireyler için mesleki beceri kazandırmada etkili kurumlardan biri de Mesleki Eğitim Merkezleridir. Türkiye genelinde 81 ilde toplam 300 merkezde faaliyet gösteren bu kurumlarda kursiyerlere 133 farklı alanda eğitim verilmektedir. Eğitimini tamamlayan bireylere Kalfalık, Ustalık, Usta Eğitmenlik ve Uygulama Sertifikaları verilmektedir. Çıraklık eğitimi, 15 yaş ve üzeri bireylerin temel eğitim sonrası mesleki bilgi ve becerileri, doğrudan iş ortamında ve teorik eğitimle birlikte kazanmalarını hedeflemektedir (MEB, 2018).

Pratik Kız Sanat Okulları

Kadınlara yönelik yaygın eğitim faaliyetleri kapsamında hizmet veren Pratik Kız Sanat Okulları, örgün eğitimi tamamlamamış ya da sistem dışına çıkmış genç kız ve kadınlara mesleki eğitim fırsatı sunmaktadır. Türkiye genelinde 23 adet bulunan bu okullarda; giyim, el sanatları, grafik, seramik, kuaförlük gibi 16 meslek dalında toplam 224 kurs programı yürütülmektedir. Eğitimler, bireylerin hem kişisel gelişimlerini hem de toplumsal entegrasyonlarını desteklemeyi amaçlamaktadır.

Olgunlaşma Enstitüleri

Kız meslek ve sanat okullarından mezun olan bireylerin ilgi duydukları sanat alanlarında uzmanlaşmalarını sağlayan Olgunlaşma Enstitüleri, iki yıllık eğitim süreci sunan yaygın eğitim kurumlarıdır. Bu enstitülerde, geleneksel Türk el sanatlarını araştırmak, korumak ve modernize etmek hedeflenmekte; turistik el sanatları, seramik, vitray ve Maraş işi gibi 24 farklı alanda üretim ve eğitim faaliyetleri yürütülmektedir (Kavak, 2000).

Yaygın Eğitim Faaliyetlerindeki Diğer Kurum ve Kuruluşlar

Halk eğitimi dışında üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren Sürekli Eğitim Merkezleri de yaygın eğitimin önemli aktörlerindendir. Bu merkezler, toplumun farklı kesimlerine yönelik mesleki gelişim programları, seminerler ve sertifika eğitimleri düzenlemektedir (Karip, 2020). Ayrıca birçok üniversite uzaktan eğitim olanakları sunmakta; web tabanlı programlar aracılığıyla lisans, yüksek lisans ve önlisans düzeylerinde eğitim hizmeti vermektedir. Türkiye'deki ilk uzaktan yüksek lisans programları arasında ODTÜ Bilişim Enstitüsü’nün

ION programı ve Bilgi Üniversitesi'nin e-MBA programı yer almaktadır. TÜRTEP gibi dijital platformlar da işletme, bilgisayar mühendisliği ve yönetim bilişim sistemleri alanlarında uzaktan eğitim sunmaktadır. Ayrıca Mersin Üniversitesi gibi kurumlar teknik programlara öğrenci kabul ederek uzaktan öğretimi desteklemektedir.

Yerel yönetimler de yaygın eğitimde aktif bir rol üstlenmektedir. Özellikle İstanbul, Bursa, Kocaeli, Gaziantep ve Adana gibi büyükşehir belediyeleri, yaygın eğitim hizmetlerini özel sektör iş birlikleriyle mahalle düzeyine kadar ulaştırmaktadır. Bu uygulamalar, eğitimin toplumun tüm kesimlerine erişebilirliğini artırmakta ve OSB tanıli bireyler dahil olmak üzere dezavantajlı gruplara yönelik önemli fırsatlar sunmaktadır.

OSB Tanıli Bireyler ve Görsel Sanatlar Eğitimi

Toplumdaki bireylerin farklı algı yapıları, onlara sunulacak eğitimin içeriğinin bireyselleştirilmesini gerekli kılmaktadır. Eğitim ancak bireyin bilişsel kapasitesine ve algı düzeyine uygun olduğunda etkili olmaktadır. Bu nedenle, nörolojik farklılıkları olan bireylerin eğitimi, onların öğrenme biçimlerine göre uyarlanmalı ve sistematik bir biçimde yapılandırılmalıdır. Özellikle zihinsel engelli bireyler için geliştirilecek eğitim programları; akademik içerikten uzaklaşmadan, kursiyerlerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre esnek bir biçimde hazırlanmalıdır.

Bu noktada görsel sanatlar eğitimi, bireysel farklılıkları gözetken yapıyla özel eğitim alanı ile yüksek düzeyde örtüşmektedir. Sanat eğitimi, hem bireyin bilişsel gelişimine katkı sağlamakta hem de iletişim kurma, duygusal ifade ve sosyal etkileşim gibi alanlarda gelişimi desteklemektedir. Görsel sanatların özel eğitimle olan bu uyumu, alanda “görsel sanatlar eğitimi”nin ayrı bir alt başlık olarak tanımlanmasına zemin hazırlamıştır (Salderay, 2001). Özel gereksinimli bireylerin kendilerini ifade etmelerinde sanat eğitimi önemli bir araçtır. Bu bağlamda, özel eğitim; bireylerin sosyal ve eğitsel ihtiyaçlarını karşılamak ve gelişim alanlarını desteklemek amacıyla uzman personel tarafından yapılandırılmış programlarla yürütülmektedir. Görsel sanatlar temelli bir yaklaşım, bireylerin temel ilgi ve ihtiyaçlarına hitap eden bir eğitim süreci sunmakta ve onların refahına katkı sağlamaktadır (Salderay, 2003).

Çağlar (1979), sanat ve el sanatları derslerinin özel eğitim öğretmenlerine kazandırdığı beceriler arasında kas gelişimi, göz-el koordinasyonu, renk bilgisi, oran-orantı algısı, görsel yorumlama, karar verme, güven geliştirme ve estetik haz alma gibi unsurları sıralamaktadır. Bu kazanımlar hem bireysel hem de grup çalışmalarında gözlemlenmekte, iş birliği ve akran etkileşimi yoluyla öğrenmeyi pekiştirmektedir (MEB, 2018).

Bu etkinliklerin yapılandırılması sürecinde aşamalı ilerleme büyük önem taşımaktadır. İyi planlanmış faaliyetler, çocukların eleştirel düşünme becerilerini ve kişisel tatmin duygusunu geliştirmelerine imkân tanır. Artut (2002), etkinliklerin gelişim aşamalarına uygun olacak şekilde basit düzeylerden karmaşık düzeylere ilerlemesi gerektiğini vurgular.

Connor (1963), resim etkinliklerinin öğretiminde beş aşamalı bir yapı önerir: İlk olarak, çocuklara araçların nasıl tutulacağı öğretilir; ardından serbest çizim yapılır, belirli alanlar boyanır, konturlu formlar boyanır ve son olarak belirli desenleri andıran çizimler yapılır. Bu aşamalar, çocuğun gelişim düzeyine uygun biçimde ilerlemesini

sağlar.

Sanat eğitimi, özel eğitim kurumlarında ya da özel sınıflarda yürütülebilir. Bu eğitim, özellikle otizmli bireylerin resim ve müzik yoluyla bilişsel gelişimlerini destekleyerek, onların sosyal ve akademik becerilerinde ilerleme sağlamaktadır.

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanılı bireylerin eğitiminde erken tanı ve özel eğitim uygulamaları kritik öneme sahiptir. Görsel sanatlar eğitimi, bu bireyler için hem ifade aracı hem de gelişim desteği işlevi görmektedir. Eğitim ortamlarının OSB'li bireylerin algı yapılarına uygun biçimde düzenlenmesi, sürecin etkinliğini artırmaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlerin görsel sanatlar eğitimine ilişkin görüşleri, uygulamaların niteliğini doğrudan etkilemektedir.

Materyal kullanımı, özellikle kavram kartları, yap-bozlar ve interaktif araçlarla desteklendiğinde, sanatsal becerilerin gelişimine önemli katkı sunmaktadır. Jill Mullin'in "Drawing Autism" (2014) adlı eseri, OSB'li bireylerin sanatsal ifade biçimlerini ve iç dünyalarını anlamada değerli bir kaynak niteliğindedir.

OSB tanılı bireylerin eğitimi, yalnızca akademik bilgi aktarımıyla sınırlı olmayıp bireyin sosyal, duygusal ve sanatsal gelişimini destekleyecek çok yönlü yaklaşımlar gerektirmektedir. Bu noktada, görsel sanatlar eğitimi; ifade becerilerini artırma, duygularını dışa vurma ve sosyal etkileşim kurma açısından özel bir önem taşımaktadır. Bu sürecin en belirleyici aktörlerinden biri olan öğretmen, yalnızca bilgi aktarıcısı değil, buna ek olarak öğrencinin potansiyelini fark eden ve geliştiren birçok yönlü rehberdir. OSB tanılı bireylerin bireysel yeteneklerinin keşfedilmesi, sanatsal üretime yönlendirilmesi ve sosyal becerilerinin desteklenmesi, büyük ölçüde öğretmenin yaklaşımına, pedagojik yeterliliğine ve sınıf içi uygulamalarına bağlıdır. Bu nedenle, öğretmenlerin görsel sanatlar eğitimi sürecine ilişkin görüş ve uygulamalarını anlamak, özel gereksinimli bireylerin sanatsal ve sosyal gelişimini destekleyebilecek etkili eğitim modelleri geliştirmek açısından kritik öneme sahiptir.

Bu bağlamda bu araştırma, öğretmen görüşlerine dayalı olarak OSB tanılı bireyler için görsel sanat eğitiminin potansiyel katkılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada, "Halk eğitim merkezinde çalışan görsel sanatlar öğretmenlerinin OSB tanılı bireylerin görsel sanat eğitimine yönelik görüşleri nelerdir?" sorusunun yanıtı aranmıştır. Literatürde yer alan bilgiler doğrultusunda, bu alanda görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşleri değerlendirilmiş ve OSB tanılı bireylerin görsel sanatlar eğitiminin geliştirilmesine katkı sağlanması hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerle yapılan görüşmeler analiz edilerek sorun alanları belirlenmiş, çözüm önerileri geliştirilmiştir. Bu öneriler, öğretmen adaylarının mesleki yeterliliklerinin artırılması için eğitim politikalarına katkı sağlayabilir. Ayrıca bu süreç, öğretmen adaylarının mesleki eksikliklerini fark etmelerine ve gelişimlerine olanak tanıyabilir.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı kapsamında durum çalışması deseniyle yürütülmüştür. Araştırmanın temel amacı, "Halk eğitim merkezinde çalışan görsel sanatlar öğretmenlerinin OSB tanılı bireylerin görsel sanat

eğitimine yönelik görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aramaktır. Nitel araştırma, olguları doğal ortamında inceleyerek katılımcıların deneyimlerini anlamaya ve yorumlamaya odaklanan bir yaklaşımdır (Guba & Lincoln, 1994; Klenke, 2016). Bu bağlamda görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinden yararlanılarak, konunun öznel ve derinlemesine boyutu ele alınır.

Çalışma Grubu

Araştırma, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Trabzon’un Ortahisar ilçesinde bir halk eğitim merkezinde, OSB tanılı yetişkin bireylerle çalışan toplam 13 görsel sanatlar öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir (Tablo1). Katılımcılar, bu alanda fiilen görev yapan ve süreci doğrudan deneyimleyen bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 1.Katılımcı Bilgileri Tablosu

Bilgiler		f(frekans)
Yaş Aralığı	26-35	4
	36-45	8
	46 ve üzeri	1
Meslekteki Yıl Sayısı	1-5 yıl	3
	6-10 yıl	7
	11-15 yıl	0
	16-20 yıl	3
Özel Gereksinimle Çalışma Süresi	1-5 yıl	5
	6-10 yıl	8
Özel Gereksinimli Aile Yakını	Evet	1
	Hayır	12

Katılımcı öğretmenlerin tamamı resim iş öğretmenliği lisans mezunu olup halk eğitimlerde özel gereksinimli bireylere kurs açabilmek Milli Eğitim Müdürlüğünce verilen kısa süreli sertifika programına katılmışlardır.

Veri Toplama Süreci

Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış mülakat formu ile toplanmıştır. Öncelikle pilot uygulama kapsamında iki öğretmenle görüşme yapılmış, ardından form; ana dili eğitimi, özel eğitim ve görsel sanatlar alanlarından uzmanların görüşleri doğrultusunda son hâlini almıştır. Bu form, önceden belirlenmiş sorular aracılığıyla katılımcılara hem yönlendirilmiş hem de belirli düzeyde serbest yanıt imkânı tanımıştır (Ekiz, 2009). Görüşme sürecinde katılımcıların kendilerini rahatça ifade edebilmeleri için gerekli etik ve psikolojik önlemler alınmıştır.

Veri toplama araçları arasında, öğretmenlerin demografik bilgilerini içeren sekiz soruluk "Kişisel Bilgi Formu" ile OSB tanılı bireylerin sanatsal eğitimine yönelik görüşleri belirlemeye yönelik dört açık uçlu sorudan oluşan "Görüşme Formu" yer almaktadır. Görüşme soruları şu şekildedir:

1. OSB tanımlı öğrencilerinin diğer etkinliklere katılımlarına kıyasla görsel sanatlar çalışmalarına (Resim yapma vs.) ilgisi nasıldır, örneklendirerek açıklayınız?
2. Görsel sanatlar dersleri OSB tanımlı öğrencilerinize nasıl katkı sağlıyor. Gözlemlerinizi örneklendirerek açıklayınız? (problem davranışları, iletişim becerileri vs.)
3. OSB tanımlı bireylerle görsel sanatlar derslerini yürütmenin zorlukları nelerdir?
4. Bu dersleri iyileştirmeye ve geliştirmeye yönelik önerileriniz nelerdir?

Veri Analizi

Toplanan veriler, tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Görüşmelerin tamamı yazıya aktarılmış; kodlama işlemi hem araştırmacı hem de danışmanı tarafından ayrı ayrı yapılarak sonuçlar karşılaştırılmıştır. Analiz sürecinde sık tekrar eden kavramlar tespit edilerek temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Elde edilen veriler; “görsel sanatlar derslerinin katkıları”, “problem davranışlar” ve “sanatsal ilgi” başlıkları altında tematik olarak sınıflandırılmıştır. Her temaya ilişkin bulgular, frekans verileri ve katılımcı görüşlerinden örnek alıntılarla desteklenmiştir.

Etik Kurul Adı, Onay Tarihi ve Sayısı

Trabzon Üniversitesi Etik Kurul, 04.12.2023, E-81614018-000-2300065719

Bulgular

OSB Tanımlı Bireylerin Görsel Sanat Çalışmalarına İlgilerine Yönelik Görüşler

Katılımcı öğretmenlere OSB tanımlı bireylerin görsel sanatlar derslerine ilgisini sorulduğunda verdikleri yanıtlar Tablo 2’ de sunulmuştur.

Tablo 2. Sanatsal İlgi Tablosu

Görüşler	Katılımcılar	f(frekans)
Komutla veya destekle çalışan öğrenciler	K3, K4, K12, K11	4
Sanata karşı ilgisi olmayan öğrenciler	K1, K7, K13	3
Çabuk sıkılan öğrenciler	K2, K5, K9	3
Basit etkinliklere olumlu yaklaşan öğrenciler	K10, K11, K12	3
Sanatsal çalışmalara kısa süre odaklanabilen öğrenciler	K6, K10	2
Kriz anında çalışmaktan kaçınan öğrenciler	K8, K13	2
Görselleri incelemeyi seven ancak uygulamada isteksiz öğrenciler	K7	1

Katılımcıların bir kısmı, OSB tanımlı öğrencilerinin sanata karşı ilgisiz olduğunu belirtmiştir. Örneğin,

K1, sanatsal çalışmalara ilgisizliğin ağır otizmlili öğrencilerden kaynaklandığını ve öğrencilerin çok az katkıda bulunabildiğini ifade etmiştir: “Bizim çocuklara, kendi öğrencilerime hiçbir şey yaptırıyorum.” Benzer şekilde,

K7, öğrencisinin resim yapmaya ilgi göstermediğini ancak görselleri incelemeyi sevdiğini belirtmiştir.

K13 ise, Öğrenci 1'in sanatsal çalışmalara hiç ilgi göstermediğini dile getirmiştir. Bu bağlamda, bu öğrencilerin sanatsal etkinliklere katılımı düşük düzeyde kalmaktadır.

Çabuk sıkılma, birçok öğretmen tarafından dile getirilen ortak bir sorundur.

K2, öğrencilerinin genellikle kısa süreli çalışmalarda dahi motivasyonlarını kaybettiklerini ve uzun süreli etkinliklerden kaçındıklarını ifade etmiştir: "Bir dakika bile sürmüyor yaptığı etkinlik." Benzer şekilde,

K5 de öğrencisinin dikkatinin hızla dağıldığını ve ilgisini kısa sürede kaybettiğini aktarmıştır.

K9 ise öğrencisinin hızlı bir şekilde çalışmayı tamamlamaya odaklandığını ve uzun süreli konsantrasyon gösteremediğini belirtmiştir.

Sanatsal etkinliklerde komut ve destek ihtiyacı, birçok öğrencinin ortak özelliğidir.

K3, öğrenci 2'nin komut verildiğinde başarılı çalışmalar yaptığını ifade etmiştir: "Sadece göstermen yeterli oluyor."

K4, öğrenci 3'ün müzikle desteklenerek etkinliklere katılım sağladığını söylemiştir.

K11 ve **K12** ise, öğrencilerinin destekle resim yapabildiğini, ancak yalnız bırakıldıklarında etkinlikleri sürdüremediklerini belirtmişlerdir.

Bazı öğrenciler, sanatsal çalışmalara kısa süreyle odaklanabilmektedir.

K6, öğrencilerinin dikkatinin beş dakikayı geçmediğini belirtmiştir: "Dikkatleri en fazla 5 dakikayı geçmez."

K10, düz zemin boyama gibi basit etkinliklere kısa süreli katılım sağlanabileceğini ifade etmiştir. Bu öğrenciler için etkinliklerin süresi ve içerikleri dikkatle planlanmalıdır.

Basit etkinlikler, bazı öğrenciler için daha çekici hale gelmektedir.

K10, öğrencisinin geniş zemin boyama gibi basit aktiviteleri sevdiğini ifade etmiştir.

K11, yapıştırma gibi kolay görevlerin öğrenciler tarafından tek başına yapılabildiğini aktarmıştır.

K12 ise, öğrencilerinin ahşap zemin boyama gibi basit etkinliklerde mutlu olduklarını belirtmiştir.

Bazı öğrenciler, kriz anlarında sanatsal çalışmalara katılım sağlayamamaktadır.

K8, öğrencisinin agresif olduğu dönemlerde etkinliklere katılım göstermediğini belirtmiştir: "Başına vuruyordu, o gün hiçbir çalışma yaptırıyordum."

K13 ise, öğrenci 5'in kriz dönemlerinde resim yapmaya ilgi göstermediğini ifade etmiştir. Bazı öğrenciler, görselleri incelemeyi sevse de uygulama kısmında isteksizlik göstermektedir.

K7, öğrencisinin çizim yapmaya ilgi göstermediğini ancak dergi ve hayvan görsellerini incelemekten hoşlandığını belirtmiştir.

Görsel Sanatlar Derslerinin OSB Tanılı Bireylere Katkılarına Yönelik Görüşler

Katılımcıların görüşleri, Görsel Sanatlar Derslerinin öğrenciler üzerindeki katkıları konusunda farklı perspektifler

sunmaktadır.

Tablo 3. Görsel Sanatlar Derslerinin OSB Tanılı Bireylerine Katkısına Yönelik Engeller

Görüşler	Katılımcılar	f(frekans)
Ağır engelli öğrencilerde etkinliklerin uygulanamaması	K1, K2, K10	3
Bireysel çalışma yapabilen öğrenci bulunmaması	K10	1
Kendi öğrencilerinde gelişim gözlemlememe	K2	1

Tablo 4. Görsel Sanatlar Derslerinin OSB Tanılı Bireylerin Katkısına Yönelik Görüşler

Görüşler		Katılımcılar	f(frekans)
Problem Davranışlarının Azaltılması	Tekrarlayan davranışların azalması	K1, K4, K6, K13	4
Sosyalleşme ve İletişim	Öfke ve saldırganlığın kontrolü	K3, K5, K7, K12	4
Becerilerinin Artırılması	İfade yeteneğinin gelişmesi	K6, K9, K12	3
Sanatın Terapötik Katkısı/Ruhsal ve Duygusal Katkı	Grup çalışmalarında sosyal etkileşim	K3, K9, K11,K5, K9	5
Duygusal Katkılar	Duygusal rahatlama sağlama	K4, K6, K13	3
Sanatsal yaratıcılık geliştirmeleri	Öğrencilerin etkinlikler sırasında mutluluk ve tatmin yaşaması	K13	1
	Dikkat süresinin uzaması	K1, K4, K13	3
	Kendine özgü tarzını gösterebilen öğrenciler	K4, K5	2

Bazı katılımcılar, kursun öğrenciler üzerinde yeterince etkili olmadığını belirtmişlerdir (Tablo 3);

K1, ağır engelli öğrencilerle çalışmanın zorluklarına değinerek kursun katkısının sınırlı olduğunu söylemiştir: “Keşke öğrencilerimle bir şeyler yapabilseydim ama yapamıyorlar.” Katılımcı, daha hafif engelli öğrencilerle çalışıldığında daha iyi sonuçlar alınabileceğini ifade etmiştir.

K2, kursun genel olarak katkı sağladığını kabul etse de kendi öğrencisinde bir gelişim gözlemlemediğini vurgulamıştır: “Belki üzerine bir şeyler katılabilen öğrenciler olabilir ama kendi öğrencimde bunu göremedim.”

K10, öğrencilerin bireysel çalışma kapasitesinin çok sınırlı olduğunu ve genellikle eğitmen desteği olmadan etkinlikleri sürdüremediklerini ifade etmiştir: “Şu ana kadar tek başına bir ürün çıkarabilen bir öğrencim olmadı.” Bu durum, kursun bazı öğrencilerde beklenen etkileri yaratmadığını göstermektedir.

Bazı katılımcılar, kursun öğrencilerin gelişimlerine ve sosyalleşmelerine katkı sağladığını vurgulamıştır (Tablo 5).

K3, özellikle öğrenci 2’nin kurslardan çok faydalandığını belirtmiştir: “Öğrenci 2’den güzel dönüşler alıyoruz. Boş zaman geçiriyor.” Katılımcıya göre, bu tür sonuçlar kursun katkı sağladığını göstermektedir.

K5, kursun öğrenciler için sosyalleşme fırsatı sunduğunu dile getirmiştir: “Kurs olmasa bu çocuklar

evde otururdu. Sosyalleşme açısından çok önemli bir katkımız oldu.” Ayrıca ailelerin de bu süreçten fayda sağladığını ifade etmiştir.

K9, kursların öğrencilerin sosyalleşmesi açısından önemli olduğunu belirtmiştir: *“Öğrencimin buraya gelmesi bile onun için büyük bir adım.” Bu görüş, kursların sosyal katılımı artırdığına dair önemli bir kanıt sunmaktadır.*

K11, teşvik edildiğinde her öğrencinin bir şekilde katılım sağlayabileceğini vurgulamıştır: *“Teşvik etmek lazım. Yapmıyor diye bırakmamak gerekiyor.”*

Katılımcılar, görsel sanatlar dersinin öğrencilerin problem davranışlarını azaltma ve iletişim becerilerini artırma üzerindeki katkılarını çeşitli örneklerle açıklamıştır.

Katılımcılar, görsel sanat etkinliklerinin özellikle tekrarlayan davranışları azalttığını belirtmiştir.

K6, Öğrenci 4'ün sallanma davranışının resim yaparken azaldığını ifade etmiştir: *“ Öğrenci 4'ün sallanma davranışı, fırçayla çalışırken geçici olarak azalıyor.” Bunun yanı sıra, öfke ve saldırganlık gibi davranışların da sanat etkinlikleriyle kontrol altına alınabileceği gözlemlenmiştir.*

K12, Öğrenci 6'nın saldırganlık eğiliminin sanat etkinlikleriyle azaldığını belirtmiştir: *“Saldırganlık eğilimi gösterdiğinde görsel sanat etkinlikleriyle sakinleşebiliyor.”*

Sanat dersleri, bazı öğrencilerin iletişim becerilerinde gelişme sağlamıştır.

K12, Öğrenci 6'nın resimler üzerinden kendini ifade edebildiğini vurgulamıştır: *“ Öğrenci 6 resimler üzerinden istediği şeyleri ifade edebiliyor, örneğin eve gitmek istediğini belirtiyor.” Ayrıca, sanat etkinlikleri dikkat süresini kısa süreli de olsa uzatmaktadır.*

K13, Öğrenci 1'in resim yaparken dikkatini topladığını belirtmiştir: *“ Öğrenci 1 resim yaparken kısa süreli de olsa dikkatini topluyor.”*

Görsel sanatlar derslerinin öğrenciler üzerinde terapötik bir katkısı olduğu gözlemlenmiştir.

K4, Öğrenci 7'nin çenesine vurma davranışını resim yaparken bıraktığını ve bu süreçte rahatladığını ifade etmiştir: *“ Öğrenci 7 resim yaparken çenesine vurma davranışını bir süre bırakıyor ve rahatlıyor.” Ayrıca, sanat etkinlikleri sosyal etkileşimi artırmada da etkili olmuştur.*

K9, Öğrenci 8'in grup çalışmaları sırasında daha sakinleştiğini ve diğer öğrencilerle uyum sağladığını belirtmiştir: *“Bir grup çalışmasında daha sakinleşiyor ve diğer öğrencilerle uyum sağlayabiliyor.”*

Bazı katılımcılar, öğrencilerin ruhsal ve duygusal olarak desteklenmesinin kursun katkısını artıracığını belirtmiştir.

K4, öğrencilerin ruhsal durumlarına dokunmanın eğitimde kritik bir öneme sahip olduğunu vurgulamıştır: *“Bu çocukların ruhuna dokunmadan başarılı olamazsınız.” Katılımcıya göre, öğrencilerle bağ kurmak, başarıyı artırmanın en önemli adımıdır.*

K13, kursların öğrencilerde duygusal tatmin sağladığını ve onların etkinlikler sırasında mutluluk yaşadığını ifade etmiştir: *“Resim yaparken öğrencilerin yüzlerindeki gülümsemeyi görmek, kursun katkısını gösteriyor.”*

Bu gözlemler, görsel sanatların problem davranışları kontrol etme ve iletişim becerilerini artırma üzerindeki etkilerini göstermekte ve dersin terapötik değerine dikkat çekmektedir. Ancak katılımcılar, etkinin genellikle kısa süreli olduğunu ve bazı öğrencilerde beklenen verimin alınmadığını da belirtmiştir.

Bazı öğrenciler, sanatsal çalışmalarda kendi tarzlarını ortaya koymaktadır.

K4, öğrenci 3'ün tablo yaparken müzikle birlikte özgün çalışmalar ortaya koyduğunu anlatmıştır: "Fırçaya ritmini uyduruyorum, o şekilde çok güzel yanıt alıyordum."

K5 ise, öğrenci 4'ün fırça darbelerinde özgün bir tarz sergilediğini ve bu şekilde mutlu olduğunu vurgulamıştır.

OSB Tanılı Bireylerle Görsel Sanatlar Dersi Yürütülmesi Sırasında Yaşanan Davranış Problemlere Yönelik Görüşler

Tablo 5.Özel Gereksinime Eşlik Eden Problem Davranışlar Tablosu

Görüşler		Katılımcılar	f(frekans)
Saldırganlık ve	Ani saldırganlık	K3, K7, K8, K13	4
Kendine Zarar	Kendine zarar verme	K5, K6, K12, K13	4
	Kağıt/kumaş yırtma	K1, K5, K7	3
Cinsel Davranışlar	Uygunsuz dokunma	K5, K12, K13	3
	Cinsel dürtülerin kontrolsüzlüğü	K10, K12, K13	3
Tekrarlayan Davranışlar	Obsesif-kompulsif davranışlar	K4, K5, K7, K9	4
	Aynı konuşmaları tekrarlama	K9, K10	2
Duyusal Sorunlar	Yüksek sesle bağırma	K1, K5, K8, K13	4
	Ses ve ışık hassasiyeti	K5, K6, K8	3
	Dikkat eksikliği	K6, K10	2
Tuvalet ve Hijyen Sorunları	Altına kaçırma	K2, K7, K10	3
	Hijyen takıntıları	K5, K6	2

Katılımcılar, özel gereksinimli öğrencilerde gözlemlenen problem davranışları detaylı bir şekilde açıklamıştır. Bu davranışlar genellikle saldırganlık, kendine zarar verme, tekrarlayan obsesif-kompulsif davranışlar ve cinsel dürtülerle ilişkilendirilmiştir.

Katılımcılar, bazı öğrencilerin öğretmenlerine ya da arkadaşlarına aniden saldırabileceğini ifade etmişlerdir. Örneğin,

K3 öğrencisinin hiçbir belirti göstermeden saldırganlaştığını belirtmiştir: "Gayet huzurlu görünen öğrenci aniden saldırganlaşıyor." Ayrıca, kendine zarar verme davranışları da yaygındır.

K13, öğrencisinin sürekli kafasına vurduğunu ve bu davranışın önüne geçmekte zorlandıklarını ifade etmiştir: "Öğrenci 1 sürekli kendine vuruyor."

Cinsel dürtülerin kontrol edilememesi, sıkça gözlemlenen bir başka problem davranıştır.

K13, öğrencisinin cinsel dürtülerini bastırmak için ilaç kullandığını, ancak bu dürtülerin hala yoğun bir şekilde devam ettiğini belirtmiştir: "Doktorun önerisiyle ilaç kullanıyorlar ama bu dürtüleri tamamen kontrol altına alamıyoruz."

Tekrarlayan ve takıntılı davranışlar, problem davranışlar arasında önemli bir yer tutar.

K5, öğrencisinin sürekli kıyafet etiketlerini kopardığını ve bu davranışın önüne geçmekte zorlandıklarını söylemiştir: "Kıyafetindeki etiketleri koparmadan duramıyor, bu bir takıntı haline gelmiş."

Bazı öğrenciler, yüksek seslere ve belirli ışık kaynaklarına karşı aşırı hassasiyet göstermektedir.

K6, bu duyuşal hassasiyetlerin öğrencilerin günlük aktivitelerini zorlaştırdığını belirtmiştir: "Öğrenciler belirli seslere karşı aşırı tepkiler veriyor."

Tuvalet ve hijyen konusundaki problem davranışlar da sıkça gözlemlenmektedir.

K7, öğrencisinin altına kaçırma sorunu yaşadığını ve bunun sınıf ortamında zorluklar yarattığını ifade etmiştir: "Altına kaçırma eğilimleri nedeniyle sıkça sınıftan ayrılmak zorunda kalıyoruz."

Bunun dışında kağıt ve kumaş yırtma gibi davranışlar da sıkça gözlemlenmektedir.

K7, öğrencisinin tüm masa üstündeki materyalleri yırtma alışkanlığını vurgulamıştır: "Masadaki kağıtları hemen yırtıp atıyor."

Görsel Sanatlar Derslerinin Verimliliğini Artırmak için Önerilen Bulgular

Tablo 6. Görsel Sanatlar Derslerinin Verimliliğini Artırmak için Öneriler

Görüşler		Katılımcılar	f(frekans)
Ders İçeriğinin	Dokunsal çalışmalara ağırlık verilmesi	K4, K6, K7, K10	4
Geliştirilmesi	Ahşap, seramik ve ebru çalışmaları	K3, K6, K13	3
	Çocukların tercihine dayalı materyal seçimi	K13	1
Fiziki Ortamın	Özgür ve renkli sanat alanları oluşturulması	K1, K2, K4, K12	4
İyileştirilmesi	Atölye donanımlarının artırılması	K2, K3, K6, K8	4
OSB tanıli bireyler için	Küçük yaşta başlanan sanat eğitimi	K6, K7, K8, K12	4
Pedagojik Destek	Öğrenci merkezli yöntemler	K9, K13	2

Katılımcılar, görsel sanatlar derslerinin verimliliğini artırmak için içerik, ortam ve yöntemler konusunda çeşitli önerilerde bulunmuştur.

Katılımcılar, sanat etkinliklerinin çeşitlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

K4, dokunsal etkinliklerin önemini şu sözlerle belirtmiştir: "Boyaya dokunma, çocukların duyuşusal olarak rahatlamasına ve kas gelişimine katkı sağlıyor." Ayrıca,

K6, ebru sanatı gibi tekniklerin çocuklar için uygun olduğunu ifade etmiştir: "Ebru sanatı gibi teknikler çocukların ilgisini çekebilir ve motor becerilerini geliştirebilir." Bunun yanında,

K13, çocukların ilgi alanlarına göre materyal seçmelerine imkan tanınması gerektiğini belirtmiştir: "Birden fazla seçenek sunulmalı, çocuklar ilgilerini çeken materyali seçmeli."

Sanat derslerinin fiziksel ortamının daha özgür ve renkli hale getirilmesi gerektiği sıkça dile getirilmiştir.

K1, sanat atölyelerinin öğrencilerin ilgisini artırabileceğini vurgulamıştır: "Çocukların rahat çalışabileceği sanat atölyeleri ve renkli ortamlar oluşturulmalı." Ayrıca,

K2, atölye donanımlarının artırılmasının önemine değinmiştir: "Sanat dersi için daha fazla ekipman, örneğin baskı makineleri, sağlanmalı."

Sanat eğitiminin küçük yaşlarda başlamasının faydaları katılımcılar tarafından sıklıkla belirtilmiştir.

K7, bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır: "Sanata küçük yaşlarda başlanırsa motor beceriler ve algısal gelişim daha iyi desteklenir." Öğrenci merkezli yaklaşımlar da vurgulanmış;

K13, öğrencilere materyal seçme özgürlüğü tanınmasının önemini şu sözlerle belirtmiştir: "Çocuğun ilgi alanına uygun materyaller sunulmalı ve seçimine göre yönlendirilmelidir."

Sanatın öğrencilerin duygusal ve sosyal gelişimine katkı sağladığı ifade edilmiştir.

K4, öğrencilerin özgürce ifade edebileceği ortamların sağlanmasının önemini şu şekilde dile getirmiştir: "Öğrencilerin sanatta kendilerini ifade etmelerine izin verilmeli; bu onların mutluluğunu artırır."

Bu görüşler, sanat derslerinin sadece bir eğitim aracı değil, buna ek olarak öğrencilerin duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyen önemli bir yöntem olduğunu göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, görsel sanatlar derslerinin özel gereksinimli öğrenciler üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla yapılmış ve elde edilen bulgular literatürdeki çalışmalarla karşılaştırılmıştır. Katılımcıların çoğu, öğrencilerin sanatsal etkinliklere katılım düzeyinin düşük olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin bazıları etkinliklere ilgisiz kalmış, bazıları ise yalnızca basit ve kısa süreli çalışmalarla sınırlı kalmıştır. Destekli çalışan bireylerin bağımsız çalışma becerilerinin sınırlı olduğu, kriz anlarında çabuk sıkılma ve etkinlikten uzaklaşma gibi davranışların gözlemlendiği bildirilmiştir. Bu bulgular, Geçen'in (2018) kavramsal algıyı ölçen resim çalışmasıyla benzerlik göstermektedir.

Bununla birlikte, sanat etkinliklerinin bazı öğrencilerin iletişim becerilerini desteklediği de ifade edilmiştir. Görsel materyaller aracılığıyla kendini ifade eden öğrenciler, öğretmenleriyle daha etkili bir etkileşim kurabilmişlerdir. Ancak bu katkının tüm öğrenciler için geçerli olmadığı da vurgulanmıştır. Geçen'in (2018) çalışmasında, OSB'li bireylerin işbirliği yapmada zorluk yaşadığı, ancak uygun yönlendirmeyle grup çalışmasına katılımlarının artabildiği belirtilmiştir.

Farklı bir bakış açısıyla Işık (2003), zihinsel engelli öğrencilere verilen resim derslerinin el becerilerini geliştirme potansiyelini öne çıkarmış ve öğretmenlerin bu süreçte dair olumlu görüşlerine yer vermiştir. Buna ek olarak, çalışmada öğretmenlerin ders programını yürütürken karşılaştıkları zorluklara da dikkat çekilmiştir. Benzer şekilde, katılımcılar sanat etkinliklerinin duygusal refah üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamış, bazı öğrencilerin grup çalışmaları ve sosyal etkileşim becerilerinde gözle görülür gelişim kaydettiğini belirtmiştir.

Katılımcı görüşleri, görsel sanatlar derslerinin etkililiğini artırmak için öğretim yöntemlerinin ve fiziksel ortamın geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Daha esnek, daha uyarıcı ve etkileşimli öğrenme ortamları öğrencilerin ilgisini artırabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, sanat eğitiminin erken yaşlarda başlamasının uzun vadeli katkı sağlayacağı vurgulanmıştır. Program içeriği ve süre uyumu, eğitimin verimliliği açısından önemli bulunmuş, mevcut sürenin yetersiz olduğu yönünde görüşler bildirilmiştir.

Öğretmen görüşlerinin bir diğer ortak noktaları, müfredat eksiklikleri ve uygulama süreçlerinde yaşanan zorluklardır. Ünal (2006), görsel sanatlar derslerinin ruh sağlığına etkisini vurgulamış ve eğitimcilerin büyük bir kısmının bu alana ilgisi olduğunu belirtmiştir. Ancak uygun ders ortamlarının yetersizliği nedeniyle derslerin etkili bir şekilde yürütülemediği belirtilmiştir. Benzer şekilde, Aksu (2011) ve Göksu (2006) da mevcut görsel sanatlar programlarının zihinsel engelli bireylerin gereksinimlerine tam olarak yanıt veremediğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, mevcut çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmekte ve uygulamada uygulamaların yeniden yapılandırılmasına duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, çalışmanın bazı katılımcıları sanat eğitiminin sınırlı etki yarattığını, bazıları ise sosyalleşme ve beceri kazanımı açısından olumlu yansımaları olduğunu belirtmiştir. Geçen (2018), OSB tanılı öğrencilerin uygun yönlendirme ile muhakeme becerilerinin gelişebileceğini belirtmiş ve bu bulgu da çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermiştir.

Bu çalışma, OSB tanılı bireylerin görsel sanatlar derslerine katılımlarını, sanatsal süreçte sergiledikleri davranışları ve öğretmen görüşleri doğrultusunda bu sürecin etkililiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bulgular, OSB tanılı bireylerin sanatsal etkinliklere ilgilerinin sınırlı olduğunu; dikkat sürelerinin kısa, motivasyonlarının düşük ve kriz anlarında katılımın zayıf olduğunu göstermiştir. Katılımcı öğretmenlerin büyük bir kısmı, öğrencilerin sanat etkinliklerine yalnızca komutla ve destekle katılabildiğini, bağımsız üretim yapabilen öğrenci sayısının çok az olduğunu ifade etmiştir.

Buna karşın, bazı öğrencilerin basit etkinliklere olumlu tepkiler verdiği, bireysel tarzını geliştirebildiği ve sanat yoluyla kendini ifade etme, sosyal etkileşim kurma ve problem davranışları kontrol etme gibi becerilerde ilerleme kaydettiği gözlemlenmiştir. Görsel sanatlar derslerinin terapötik etkisi, öğrencilerin öfke, saldırganlık ve tekrarlayan davranışlarında gözle görülür azalmalarla kendini göstermiştir. Bu sonuçlar, sanatın yalnızca estetik değil buna ek olarak duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimi destekleyen çok yönlü bir eğitim aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Ancak, bazı öğretmenler sanat eğitiminin etkilerinin sınırlı kaldığını, özellikle ağır engelli bireylerde istenilen

gelişmenin sağlanamadığını belirtmiştir. Derslerin uygulanabilirliği, mevcut müfredatın yetersizliği, fiziksel ortamın elverişsizliği ve öğretmenlerin materyal desteği konusundaki yetersizliklerle sınırlandırılmıştır. Ayrıca, OSB tanılı bireylerde gözlenen saldırganlık, kendine zarar verme, tekrarlayan davranışlar, cinsel dürtü kontrolü ve duyuşsal hassasiyetler gibi problemler, sanat derslerinin planlanmasında özel pedagojik yaklaşımlara duyulan ihtiyacı artırmaktadır.

Öneriler

Bu bağlamda çalışma aşağıdaki önerileri sunmaktadır:

1. Sanat eğitimi programları, OSB tanılı bireylerin gelişimsel özelliklerine uygun olarak yeniden yapılandırılmalı; basit, kısa süreli ve dokunsal temelli etkinliklere ağırlık verilmelidir.
2. Fiziksel ortam, özgür ve renkli atölye alanlarıyla desteklenmeli; öğrencilerin duyu bütünlüğünü destekleyecek uygun materyallerle donatılmalıdır.
3. Sanat eğitimi küçük yaşta başlamalı, erken yaşta sunulan etkinliklerle dikkat, motor beceri ve sosyal iletişim alanlarında gelişim desteklenmelidir.
4. Öğrenci merkezli öğretim yöntemleri benimsenmeli, materyal seçimi ve etkinlik planlamasında bireysel farklılıklar dikkate alınmalıdır.
5. Öğretmen eğitimi yeniden düzenlenmeli; görsel sanatlar öğretmenlerine özel eğitim, kriz yönetimi ve bireyselleştirilmiş eğitim programları konusunda hizmet içi eğitimler verilmelidir.
6. Müfredat ve ders süreleri, özel gereksinimli bireylerin öğrenme hızına ve dikkat düzeyine göre esnek biçimde uyarlanmalıdır.
7. Okul-aile iş birliği güçlendirilerek, öğrencilerin duyuşsal ve sosyal gelişim süreçlerinde bütüncül destek sağlanmalıdır.

Bu öneriler doğrultusunda, görsel sanatlar eğitimi yalnızca sanatsal becerilerin geliştirilmesine değil, diğer yandan OSB tanılı bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik önemli bir araç olarak kullanılabilir. Öğretmenlerin bu süreçteki rolleri kritik olup, eğitimin niteliğini belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Kaynaklar

- Aksu, M. (2011). Zihinsel Engelli Çocuklarda Görsel Sanatlar Eğitiminin Motor Beceri Gelişimine Katkısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Artut, K. (2002). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bashir, A., Bashir, U., Lone, A. & Ahmad, Z. (2014). Challenges faced by families of autistic children. *International journal of interdisciplinary research and innovations* 2 (1), 64-68
- Connor, L. E. (1963). Preliminaries to a theory of administration for special education. *Exceptional Children*, 29(9), 431-437.
- Çağlar, D. (1979). Geri zekalı çocuklar ve eğitim (2. basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Ekiz, D. (2009). Bilimsel Araştırmalarda Yöntemler (Genis letilmiş 2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Geçen, F. (2018). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Görsel Sanatlar Eğitiminin Önemi, *The Journal of Turk-Islam World Social Studies* 18(18):187-205
- Geray, C. (1978). Halk Eğitimi. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Göksu, E. (2006). İlköğretim okulu görsel sanatlar dersi öğretmenlerinin görsel dersini değerlendirmeye yönelik görüşler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Guba, E. G. and Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, 2(105), 163-194.
- Işık, H. (2003). Zihinsel Engelli Çocukların El Becerilerinin Gelişmesine Resim-İş Dersinin Katkısı ile İlgili Özel Öğretim Öğretmenlerinin Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Karip, F. (2020). Görsel sanatlarda üstün yetenekli bireyler için farklılaştırılmış görsel sanatlar eğitimi. *Sed-sanat eğitimi dergisi*, 8(2), 83-92.
- Karpat, D. (2011). *Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan çocukların ebeveynlerinin yaşadığı yas tepkilerinin, evlilik uyumlarının ve sosyal destek algılarının incelenmesi* (Master's thesis, Dokuz Eylül Üniversitesi Turkey).
- Klenke, K. (2016). Qualitative research in the study of leadership. Emerald Group Publishing Limited. Emerald Group Publishing Limited.
- Kavak, Y. (2000). Türkiye'deki Yaygın Meslekî Eğitim İçinde Kadın Eğitiminin Yeri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 144, (Sonbahar)
- Kızılkaya, M. & Aksoy, E. (2022). Otizm spektrum bozukluğunda müzik terapinin katkısı ve hemşirenin rolü. *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 7179
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlan.
- Mullin, J. (2014). *Drawing autism*. Akashic Books.
- Sağlık Bakanlığı. (2018). Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Bireylere Yönelik Sağlıklı Beslenme Önerileri.. Rehberi. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/kurumsal/yayinlarimiz/rehberler/Otizm_Spektrum_BozukluguOBS_Olan_Bireylere_Yonelik_Saglikli_Beslenme_Onerileri_Rehberi.pdf. Erişim tarihi 10.07.2023
- Salderay, B. (2001). Zihinsel engelli bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin plastik sanatlar eğitimine ilişkin görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Salderay, B. (2003). Zihinsel engelli bireyler için güzel sanatlar eğitimi. *Millî Eğitim Bakanlığı: Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 39(4), 32-33.
- Tuğan, N. H. (2018). Türkiye'de sinema eğitiminin sorunları ve çözüm önerileri. *Journal of Human Sciences*, 15(1), 182-189.
- Ünal, A. (2006). Sanat eğitiminin otizmlî çocukların duyuşsal problemleri üzerine katkısının incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Üstüner, T. F. (2009). Otizm çocuğa sahip ailelerin yaşadıkları sorunlar ile ruşsal durumlarının değeriendirilmesi: Niteliksel araştırma. *Çocuk dergisi*; 9 (1), 34-42.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Bu araştırma ikinci yazar danışmanlığında birinci yazarın yüksek lisans çalışmasından türetilmiştir. Bu doğrultuda birinci yazarın temel sorumluluğunda ikinci yazarın danışmanlık oranında katkısı olmuştur. İkinci yazar araştırma probleminin belirlenmesinde, araştırma sürecinin ve yöntemin belirlenmesinde, bilimsel araştırma yöntem süreçlerinin takibinde, yazım denetiminde, literatür tarama desteğinde bulunmuştur.

Çatışma Beyanı

Bu araştırmanın yazarları arasında herhangi bir çıkar çatışmasını yoktur.